

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-422-1-34>

Тетяна БСЛКОВА

кандидат педагогічних наук

Донецький національний медичний університет

e-mail: belkovato@ukr.net

Вступ. Кардинальні зміни, що відбуваються у світі останніми роками, зумовлюють необхідність підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, здатних виконувати свої професійні обов'язки в складних умовах реформування системи вищої освіти охорони здоров'я, які спричинені цілями та потребами цієї галузі. Реформування системи освіти України у напрямку здоров'язбереження, її удосконалення та підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою визначається процесами глобалізації, гуманізації, демократизації, інновацій, технологій та необхідністю позитивних змін у суспільстві. Для індивідуального розвитку особистості, її соціалізації та самореалізації в навколишньому світі [2, с. 6].

Сучасна наука та освіта, створюючи та забезпечуючи сприятливі умови для індивідуального розвитку особистості, покликані підготувати конкурентоспроможного на ринку праці фахівця, вільно вододіючого своєю професією та орієнтованого у даній сфері діяльності. Здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів. Свідомо та ефективно функціонувати в умовах високотехнологічного інформаційного суспільства. Готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. В Україні одним із пріоритетних завдань системи освіти визначено навчання особистості відповідального ставлення як до власного здоров'я, так і здоров'я людей, які оточують [12, с. 5].

У розрізі сучасних соціальних, медичних і педагогічних проблем особливої актуальності набуває проблема формування і розвитку професійної підготовки майбутніх реабілітологів. Адже сучасне суспільство характеризується прогресуючим погіршенням стану здоров'я українців та збільшенням кількості людей, які потребують реабілітації, тобто відновлення втраченого здоров'я, особливо тепер, в умовах війни. Це зумовлює доцільність підвищення якості підготовки цих фахівців до застосування фізкультурно-оздоровчих технологій. Використання фізкультурно-оздоровчих технологій значно сприяє корекції функцій організму; оптимізації рухової активності; вдосконаленню фізичних якостей і функціональних можливостей організму; загальному лікувально-оздоровчому впливу на організм людини. Це, в свою чергу, підвищує ефективність реабілітаційних заходів і скорочує тривалість відновного періоду.

1. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища як науково-теоретична проблема

Здоров'я і збереження генофонду нації – одні із найважливіших завдань суспільства та держави. Основною умовою повноцінного життя особистості є добре та міцне здоров'я. Маючи здоров'я, людина втілює свої плани, успішно вирішує життєві завдання й долає труднощі. Враховуючи актуальність проблеми здоров'я особистості, у національних програмах «Освіта (Україна ХХІ)», «Діти України», Національній доктрині розвитку освіти та програмі «Здоров'я нації», Законі України «Про освіту», Концепції національної безпеки України, Конституції України зазначено, що пріоритетним завданням сучасної системи освіти є виховання свідомого ставлення дітей та молоді до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, формування принципів та гігієнічних навичок здорового способу життя, збереження та зміцнення їх фізичного та психічного здоров'я [23, с. 89].

Варто зазначити, що, враховуючи реалії сьогодення, актуальність проблеми збереження та зміцнення здоров'я молоді набуває загальнодержавного значення, адже саме молодь як перспективна частина суспільства розбудовуватиме майбутнє. Спираючись на дослідження О. Митчик ми визначили показники ефективності управління розвитком здоров'язбережувального освітнього середовища у закладі вищої освіти (рис. 1).

Зі схеми видно, що серед основних показників ефективності управління репродуктивним здоров'ям були такі:

Рис. 1. Показники ефективності управління здоров'язбережувальним освітнім середовищем у закладі вищої освіти

– динаміка захворюваності здобувачів вищої освіти, що свідчить про кінцевий результат сформованості здоров'язбережувальної компетентності. Динаміка знижується - сигнал поліпшення, погіршується - необхідно внести корективи в освітній процес;

– комфортність і рівень тривожності здобувачів закладу вищої освіти, ми відносимо до психологічних аспектів, які відіграють значну роль у структурі психологічного здоров'я молоді;

– працездатність здобувачів закладу вищої освіти (фізична й розумова) є тим інтегральним показником, що свідчить про їх спосіб життя та здоров'язбережувальну діяльність, яка залежить від знань й умінь раціонального поєднання розумової праці з фізичною, із навчанням і відпочинком, знанням своїх біологічних ритмів тощо;

– компетентність викладачів у питаннях здоров'язбереження – це невід'ємна складова частина успішного формування здоров'язбережувальної компетенції здобувачів закладу вищої освіти, адже для успішного навчання викладач має бути висококваліфікованим професіоналом;

– участь батьків у здоров'язбережувальній діяльності є важливим і невід'ємним фактором успішного формування здоров'я здобувачів закладу вищої освіти, в умовах сучасного розвитку суспільства;

– сформованість здорового способу життя є найважливішим показником у цій структурі, який водночас є і кінцевим результатом формування відповідної компетентності у здобувачів вищої освіти.

Здоров'язбережувальне освітнє середовище закладу вищої освіти є основою цінностей та здоров'я студентської молоді, від цього залежить ефективність формування здорового способу життя тих, хто навчається [21, с. 158].

Акцентування на формуванні відповідального ставлення до здоров'я як умови збереження української нації, зокрема здобувачів вищої освіти, зумовлено тим, що саме у молоді роки відбувається активне сприйняття певних норм та зразків поведінки, накопичення професійних знань та умінь, усвідомлення потреб і мотивів, формування уявлень про сучасний світ і власне місце в ньому, визначення світоглядних орієнтацій, інтересів та пріоритетів [22, с. 89].

Потребою кожної людини є здоровий стан організму разом із забезпеченням здорових умов довкілля. Змінити ставлення людиною до власного здоров'я та способу життя можливо за умов усвідомлення та дотримання нею цих настанов, надання пріоритетності збереженню фізичного, психічного та соціального здоров'я завдяки системі освіти. Слід зазначити, що відсутність пріоритету здоров'я призвело до того, що у закладах освітній процес був і залишається мінімальною мірою орієнтованим на виховання усвідомленого ставлення до свого здоров'я. Головними цінностями системи вищої освіти визнано здоров'я та якість життя студентів, що відображено у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки [32].

На сучасному етапі розвитку професійної підготовки основною ідеєю концепції вищої освіти є підготовка кваліфікованого фахівця відповідного рівня та професіонала.

Це вимагає від закладів вищої освіти удосконалення освітнього процесу, розвитку активності та самостійності здобувачів, готовності до самоосвіти та самовдосконалення, вдосконалення професійної майстерності, розробки нових форм, методів і прийомів професійної діяльності [5, с. 233].

Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації визначається ґрунтовними знаннями та вміннями застосовувати їх в практичній діяльності, добре розвиненими значущими особистісними якостями та достатнім рівнем сформованості особистого здоров'я.

Здоров'язберігальна педагогіка має на меті не лише сформувати у свідомості молоді спеціальні знання, озброїти вміннями та навичками збереження і зміцнення свого здоров'я, але й передбачити в ході застосування освітніх здоров'язберігальних технологій можливості для здійснення самостійних спроб щодо удосконалення себе, власного тіла, психіки й емоцій, розвитку своїх комунікативних здібностей, враховуючи гуманне та дбайливе ставлення до навколишнього середовища, до оточуючих людей та до самої себе [15, с. 217].

У результаті значна кількість патологічних станів продовжує розвиватись, що само собою призводить до збільшення хронічних захворювань, інвалідності й передчасної смерті працездатного населення. Тому на сучасному етапі розвитку медицини все більше стверджується реабілітаційний напрям, головним завданням якого є поетапне, комплексне відновлення здоров'я людини. Значна роль у цьому процесі належить фізичній реабілітації. Вона поліпшує якість лікування, запобігає можливим ускладненням при різних захворюваннях і травмах, прискорює відновлення функцій органів і систем, тренує і загартовує організм, повертає працездатність, зменшує ймовірність інвалідності [34, с.286].

Ефективність і пріоритетність у провадженні фізкультурно-оздоровчих заходів та здоров'язберігаючих технологій у закладах вищої освіти пояснюється можливістю кожного здобувача значно підвищити рівень загального фізичного та психічного здоров'я, що сприяє розвитку та зміцненню розумової працездатності й творчих здібностей діяльності молодого організму. Різноманітні форми ведення занять, трансформують особливості, властивості та зміст фізичних вправ залежно від інтересів і потреб у фізкультурній активності здобувачів вишу.

Таким чином, здоров'я є однією з головних цінностей особистості. Збереження здоров'я та ведення здорового способу життя вважається найважливішою нормою загальної культури людини у цивілізованому суспільстві. Вирішення проблеми збереження та зміцнення здоров'я здобувачів залежить від ефективної організації здоров'язберігаючого освітнього середовища. Створення здоров'язберігаючого освітнього середовища відповідно до вікових та індивідуальних особливостей здобувачів сприятиме формуванню у них цінностей культури здоров'я, навичок здорового способу життя, дбайливого ставлення до здоров'я оточення та навколишнього середовища. Крім того, здоров'язберігаюче освітнє середовище є ключовою ланкою в організації здоров'язбережувальної діяльності закладу вищої освіти.

2. Базові поняття, які характеризують професійну підготовку майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у закладах вищої освіти

Щоб визначити понятійну базу системи формування професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у закладах вищої освіти, вважаємо за потрібне сформувати ключові поняття дослідження: «вища освіта», «заклад вищої освіти», «професія», «підготовка», «професійна підготовка», «фахівець», «майбутній фахівець», «майбутній фахівець з фізичної реабілітації», «здоров'я», «здоров'язбережувальні технології», «реабілітація», які складають підґрунтя формулювання мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження; визначають стилістику й зміст концепції, методологічної основи тощо. Тому особлива увага до понятійного аналізу цілком, на нашу думку, зрозуміла й вимагає детального розгляду

Актуальність обґрунтування базових понять нашого дослідження також визначається сучасними вимогами до професійної кваліфікації та професійної діяльності лікаря-фізичного реабілітолога, які викликані трансформаційними процесами у змісті його професії, зумовленими кількісними та якісними перетвореннями групи клієнтів/пацієнтів, з якими доводиться працювати фахівцям у сфері реабілітації (насамперед, військових, які отримали поранення та пошкодження внаслідок участі в бойових діях).

Світові тенденції сучасності висувають нові вимоги щодо входження та продуктивної адаптації особистості в соціальному просторі. Перед освітньою галуззю постає нове завдання: забезпечити досягнення особистістю більш повного, особистого та соціально інтегрованого результату. Перетворення, що поступово накопичувалися, призвели до переорієнтації освітнього напрямку та формування нової парадигми наслідків освіти.

Згідно із Законом України «Про вищу освіту», який набув чинності 28 вересня 2017 року, «вища освіта» визначається як сукупність систематизованих знань, умінь та практичних навичок, способу мислення, професійних, ідеологічних та громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань щодо певної кваліфікації на рівнях вищої освіти, які за складністю перевищують рівень повної загальної середньої освіти. Варто наголосити, що вища освіта, здобута у закладі вишу в результаті послідовного, систематичного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту освіти, ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації. У ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» (2014) термін «заклад вищої освіти» трактується як «окремих вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно виданої ліцензії на провадження освітньої діяльності за певними рівнями вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу та здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів та здібностей» [27].

Саме таке визначення терміну є доречним для нашого дослідження.

Слід зазначити, що поняття «кваліфікація» та «спеціальність» зазвичай є визначеннями системи освіти, тоді як «професія» найчастіше вживається в системі соціально-трудових відносин, і зокрема на ринку праці. Варто доповнити, що під терміном «професія» ми розуміємо не лише сукупність трудових дій особистості, і її соціальної позиції. Професія – це заняття чи трудова діяльність, яка потребує певних знань і навичок, є для когось джерелом існування. Професії описуються не тільки в термінах, що відображають притаманні їм властивості, тобто обов'язки, здібності, навички, а й у таких характеристиках, як престиж, рівень необхідної освіти, матеріальний достаток, суспільна значущість праці, привілеї тощо. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «підготовка» трактується як «запас знань, навичок, досвід, набутий у процесі навчання та практичної діяльності» [7].

Науковець В. Семиченко звертає увагу на те, що сутність поняття «підготовка» розкривається у двох його значеннях:

1) як навчання – певний спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань;

2) як готовність – наявність компетенції, знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певної сукупності завдань [29, с. 122].

Поняття «професійна підготовка» в сучасній науці пов'язується з професійним навчанням і відображає процес оволодіння знаннями, вміннями та навичками, необхідними для самостійної професійної діяльності:

– система професійного навчання, що має на меті прискорене набуття майбутніми фахівцями навичок, необхідних для виконання певної роботи, групи робіт;

– процес оволодіння знаннями, вміннями й навичками, що дають змогу виконувати роботу в певній галузі діяльності. Має на меті прискорене набуття здобувачами навичок, потрібних для виконання певної роботи або групи робіт і не має на увазі підвищення освітнього рівня майбутнього фахівця. Однак підготовка до професійної діяльності не може обмежуватися оволодінням майбутніми фахівцями тільки процесуальним аспектом професійної діяльності. Необхідна також цілеспрямована діяльність із формування й розвитку важливих професійних та особистісних якостей, що забезпечують ефективність обраної діяльності. З огляду на це більш обґрунтованим є розуміння професійної підготовки як системи організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування особистості – професійної спрямованості, знань, навичок, умінь та професійної готовності [19].

У педагогічному енциклопедичному словнику поняття «фахівець» розглянуто як «той, хто досконало володіє якимсь фахом, має високу кваліфікацію, глибокі знання з певної галузі науки, техніки, мистецтва тощо» [6].

Для визначення поняття «майбутній фахівець» ми пропонуємо використовувати тлумачення, надане Ю. Лянним. Учений тлумачить поняття «майбутній фахівець» як «особистість, яка цілеспрямовано здобуває кваліфікацію відповідно до певного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі навчання, спрямованого на підготовку до подальшої професійної діяльності» [20].

Сутність поняття «майбутній фахівець» пропонуємо визначити як людину, яка за період навчання у вищому навчальному закладі набуває знань, умінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності, а також опановує систему професійних компетентностей.

В українському законодавстві, зокрема в Законі України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», під фізичною реабілітацією розуміють систему заходів, спрямованих на розробку та

застосування комплексів фізичних вправ на різних етапах лікування та реабілітації, які забезпечують своєчасну реабілітацію інвалідів, забезпечують функціональне відновлення особистості, розкривають і розвивають резервні та компенсаторні можливості організму шляхом розвитку нових рухів, компенсаторних навичок, використання технічних та інших засобів реабілітації, виробів медичного призначення [28].

Для нашого дослідження важливим є визначення терміна «реабілітація». На думку вчених Г.Верич, Н. Соколової, В. Мухіна, В. Язловецького та ін. – фізична реабілітація – це процес, спрямований на надання комплексної допомоги хворим та інвалідам з метою досягнення максимально можливого фізичного, психологічного, соціального та економічного благополуччя у разі певного захворювання. Головним у фізичній реабілітації є повне відновлення функціональних можливостей різних систем організму та розвиток відповідних компенсаторних механізмів особистості для подальшої життєдіяльності [9, с. 531].

Професійна підготовка студентів до проведення реабілітаційної роботи є важливою складовою майбутнього спеціаліста з фізичної реабілітації, який цілеспрямовано здобуває кваліфікацію відповідно до обраного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі спеціально організованої освітньої діяльності у закладі вищої освіти [33, с. 168].

Разом з тим слід відзначити, що проблему професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації вивчають українські вчені переважно в контексті здоров'язбереження та формування валеологічної культури. Водночас науковці констатують відсутність цілісних досліджень щодо організації діагностичної діяльності майбутніх фахівців фізичної реабілітації. У країнах Європи і світу оздоровча реабілітація розвивається у формі адаптивної фізичної культури та фізіотерапії, у той час як в Україні використовується термін «фізична реабілітація», який запровадила Всесвітня організація охорони здоров'я [4, с.164].

Поняття «здоров'я» вчені тлумачать як природний стан організму, що характеризується відсутністю будь-яких хворобливих змін, котрі мають біологічні та соціальні причини. У виданні «Енциклопедія освіти» [14] здоров'я розглядається як морфологічна цілісність та як процесуальний та функціональний стан. Відносна сталість фізичних, хімічних та біологічних властивостей внутрішнього середовища організму людини (яку позначено терміном гомеостаз), складає на фізіологічному рівні основу здоров'я й визначає «здатність організму забезпечити послідовність і сталість свого внутрішнього середовища [14, с. 318].

Основним напрямком вирішення проблем збереження та зміцнення здоров'я молоді в сучасних умовах освітнього простору більшість науковців вважає використання здоров'язберігаючих технологій. Єдиного визначення поняття «здоров'язберігальних технологій» в освіті не існує. Г. Соловійов дає наступне визначення здоров'язберігальної технології як функціональної системи засобів організації управління освітою, пізнавальною та практичною діяльністю здобувачів, яка науково та інструментально забезпечує збереження та зміцнення здоров'я під час навчання. [11 с. 54].

Нового змісту в освіті набули стратегія і тактика здоров'язбереження з усвідомленням особистості використання здоров'язберігальних технологій. Поширення поняття «здоров'язберігальні технології» на початку XXI століття стало результатом технологізації процесу навчання, що захопила педагогічні системи розвинених країн світу та модифікувала валеологічну термінологію [31, с. 3].

Сучасні фахівці, які працюють у різних галузях, мають володіти технологічним підходом щодо реалізації основних завдань соціального розвитку у сфері здоров'язбереження. Особлива роль у цьому процесі відводиться саме освітньому середовищу сучасних закладів вищої освіти, оскільки важливим завданням їхньої майбутньої професійної діяльності є як власне здоров'я, так й здоров'я їхніх близьких та здобувачів освіти.

Здоров'язберігальні технології об'єднують у собі всі напрями діяльності закладу вищої освіти щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учасників освітнього середовища і є сприятливими умовами перебування особистості в закладі вищої освіти.

3. Методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язберігального освітнього середовища

Останніми роками свідомість про важливість фізичної реабілітації зростає, особливо в контексті демографічних тенденцій, військових конфліктів та зростання кількості осіб з інвалідністю. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації стає ключовим аспектом забезпечення якісної медичної та соціальної допомоги цим категоріям населення.

У зв'язку з цим, значний науковий інтерес викликає методична система їх професійної підготовки: мета, зміст, технології (методи, форми і засоби навчання), результати навчання [3, с. 62].

Методичні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища у змістовому вимірі, на нашу думку, слід визначати в контексті філософських ідей, педагогічних концепцій і теорій. Їх уточнення потребує аналізу значної кількості різноманітних наукових підходів і поглядів, що максимально сприятиме дослідженню окресленої теми.

Аналіз науково-методичних матеріалів свідчить про можливість використання різноманітних підходів, які створюють умови для вивчення досліджуваних явищ під різними кутами зору, виходячи з окремого аспекту. Ця різноманітність дозволяє науковцям обирати той чи інший підхід. З огляду на те, що з позицій лише одного підходу важко зрозуміти сутність предмета дослідження, найчастіше вчені спираються на поєднання декількох підходів [10 с.106].

У своєму дослідженні ми розглядаємо методологічні підходи щодо вирішення проблеми формування професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язберігаючих технологій, а саме: системний, аксіологічний, особистісний, діяльнісний та компетентнісний підходи. Системний підхід – один із основних напрямків методології спеціального наукового пізнання та соціальної практики, метою і завданням якого є дослідження певних об'єктів як складних систем [18, с. 5].

До основних принципів системного підходу відносять:

- цілісність, що дозволяє розглядати систему одночасно як єдине ціле і як підсистему вищих рівнів;
- ієрархічність будови, тобто наявність багатьох (не менше двох) елементів, які розташовані на основі підпорядкування елементів нижчого рівня елементам вищого рівня;
- структуризація, що дозволяє аналізувати елементи системи та їх взаємозв'язки в рамках конкретної організаційної структури;
- множинність, що дозволяє використовувати безліч кібернетичних, економічних і математичних моделей для опису окремих елементів і системи в цілому;
- системність – властивість об'єкта мати всі ознаки системи [30].

Спираючись на системний підхід, у нашому науковому дослідженні ми виділили структурні компоненти професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, зокрема: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий, особистісно-діяльнісний, а також встановили структурно-функціональні зв'язки між ними. Його використання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної реабілітації дозволяє розглядати освітній процес як єдине ціле відповідно до всієї системи вищої педагогічної освіти, розширює можливості використання методів і методичних прийомів інших наукових дисциплін та сучасний інструментарій наукових знань у сфері реабілітаційної діяльності.

Аксіологічний підхід до вирішення глобальних проблем вищої освіти передбачає, насамперед, виховання гуманістичного типу особистості здобувача вищої освіти. Найважливішим критерієм гуманізації вищої освіти є не стільки набуті знання, уміння та навички, скільки усвідомлення та прийняття кожним здобувачем гуманістичних ідеалів [8, с. 64].

Аксіологічний (ціннісний) підхід ґрунтується на понятті цінності і дає змогу з'ясувати якості та властивості предметів, явищ, процесів, які можуть задовольнити потреби особистості та конкретного суспільства, а також ідеї і спонукання у вигляді норми та ідеалу. До цінностей суспільства належать лише ті позитивно значимі явища та їх властивості, що пов'язані з соціальним прогресом. Фундаментальними є гуманістичні або загальнолюдські цінності: життя, здоров'я, кохання, освіта, праця, творчість, краса тощо. У кожній культурі, суспільстві, державі, професії, особистості існують системи цінностей. Аксіологічному осмисленню підлягають матеріальні та духовні цінності [1, с. 110].

Загальнонауковою основою формування професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до використання здоров'язберігаючих технологій є системний та аксіологічний підходи, які дали змогу визначити мету, завдання та спрямованість процесу професійної підготовки, на розкрити його сутність і структуру. Особистісний підхід складає теоретико-методологічну основу формування професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до використання здоров'язберігаючих технологій. При реалізації особистісного підходу здобувачі вищої освіти є суб'єктами освітнього процесу з індивідуальними потребами та можливостями. Основними науковими категоріями та поняттями, які використовуються в особистісному підході, є «людина», «індивід», «особистість», «самосвідомість», «індивідуальність», «індивідуалізація» тощо.

Інтеграція розуміння визначених понять дозволяє усвідомити специфіку формування професійної ідентичності майбутнього фахівця з фізичної реабілітації в процесі професійної підготовки [16, с. 88].

У процесі формування професійної особистості майбутнього фахівця з фізичної реабілітації розвивається його індивідуальність, яка характеризується багатогранністю навичок, професійною необмеженістю, поєднанням різних здібностей, здатністю швидко освоювати інші види діяльності, якщо необхідно. Розвиток особистості безпосередньо залежить від характеру організації діяльності. Діяльнісний підхід – це така організація освітнього процесу, за якої основна увага приділяється активній, різнобічній, продуктивній, максимально самостійній навчально-пізнавальній діяльності особистості. Діяльнісний підхід – це методологічний підхід, який спрямований на опис, пояснення та проектування об'єктів, що підлягають науковому розгляду, з точки зору категорії «діяльність». Цей підхід ґрунтується на здатності навчати навчання, стимулювати розумові та пізнавальні процеси, актуалізувати творчий потенціал здобувачів вищої освіти. У той же час, він передбачає звернення уваги на індивідуальні характеристики особистості завдяки певній структурній організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, а саме:

- використання активних прийомів та методів навчання; розвиток умінь, необхідних для самостійної навчальної діяльності;
- здійснення рефлексії навчання, що передбачає залучення здобувачів вищої освіти до аналізу спільної продуктивної діяльності, а також для самостійного мислення при вирішенні певних завдань;
- дотримання в організації навчання певної структури: мотиваційно-цільового, операційно-функціонального та контрольного-рефлексивного етапів [25, с. 155].

Компетентнісний підхід розглядається науковцями як базова основа для визначення результатів навчання у формі компетентності (компетенцій). «Компетентність» означає володіння відповідною компетенцією, яка передбачає особистісне ставлення людини до самої себе і до предмету своєї діяльності. Проблему компетентнісного підходу і в освіті вивчали: В. Байденко, В. Болотов, Ф. Гоноволін, І. Зимня, І. Зязюн, В. Краєвський, Н. Кузьміна, А. Маркова, А. Новиков, О. Овчарук, Т. Орджи, Дж. Равен, Є. Рогов, В. Серіков, Л. Парашенко, Ю. Татур, Л. Тархан, В. Тушева, С. Трубачова, Г. Фрейман, М. Холстед, А. Хуторський, В. Шадриков та ін. Науковці характеризують компетенцію як загальну здібність, яка проявляється і формується в діяльності, ґрунтується на знаннях, цінностях, схильностях і дозволяє людині встановити зв'язок між знанням і ситуацією, виявити процедуру (систему дій) для успішного розв'язання проблеми. Компетенція, вважають автори, є інтегральним результатом освіти [13].

Реалізація основних положень компетентнісного підходу спрямовує процес професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації на усунення недоліків змісту педагогічної освіти, які полягають у зміщенні акцентів з кількісного засвоєння здобувачами теоретичної інформації до розвитку навичок їх практичної реалізації у професійній діяльності для вирішення складних професійних завдань. Вирішальну роль при цьому відіграє практичне спрямування професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувального освітнього середовища.

4. Сучасний стан професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до формування здоров'язбережувального освітнього середовища

Досвід останніх років підтверджує, що однією з провідних тенденцій модернізації вищої освіти в Україні є посилення уваги до проблеми підвищення її якості. Підкреслимо, що у закладах вищої освіти актуальною є проблема організації освітнього процесу, орієнтованого на студентоцентричний підхід, якісну професійну підготовку майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, зокрема: оволодіння професійно спрямованими знаннями, уміннями та навичками, особистісними та професійно значущими якостями, творчий потенціал, що дозволить здобувачам вищої освіти ефективно застосовувати засоби та сучасні методи навчання, також науково-дослідної роботи, сприятиме їх самовдосконаленню, бути професійно мобільними та конкурентоспроможними на ринку праці [24, с. 222].

Становлення і розвиток України як незалежної держави особливо гостро висуває перед системою освіти проблеми щодо вдосконалення роботи закладів вищої освіти у сфері підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, які б мали високий рівень професіоналізму, творчої активності, відповідально ставилися до результатів свого навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Здоров'язбережувальна професійна діяльність майбутніх фахівців з фізичної реабілітації – складне, поліфункціональне соціальне явище, що передбачає впровадження фізкультурно-оздоровчих, еколого-гігієнічних, психолого-валеологічних, медико-валеологічних та інших здоров'язбережувальних методик в освітній процес, які сприяють зміцненню та збереженню здоров'я особистості й спрямовані на формування здоров'язбережувального освітнього середовища.

Підвищення готовності до професійної діяльності в цілому та впровадження здоров'язбережувальних технологій зокрема у царині професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації є одним із основних напрямів навчання. Для забезпечення високого рівня професіоналізму майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у конкретних умовах складного сучасного освітнього процесу необхідна єдність теоретичної та практичної складових професійної підготовки фізичного реабілітолога [26, с. 59–60].

Враховуючи практичну складову професійної діяльності майбутнього фізичного реабілітолога, наведемо паралелі між педагогікою та медициною – і тій і іншій науці властиві: безперервність – необхідний певний багаж знань як для провадження педагогічної діяльності, так і для роботи в царині медицини, тобто потрібно все життя навчатися, здобувати нові знання; індивідуальний підхід (як до здобувача освіти, так і до пацієнта); гуманістичний напрям (розуміння); не завжди отримуємо те, що очікуємо (у здоров'ї пацієнта, у знаннях здобувачів освіти); необхідне терпіння, спрямованість на позитивний результат; вплив на якість життя. Тому майбутній спеціаліст з фізичної реабілітації має опанувати когнітивну модель навчання із застосуванням інструментів і можливостей тих технологій, що сприятимуть отриманню найкращих результатів як для професійної діяльності, так і для зміцнення здоров'я пацієнтів [17, с. 41].

Теоретичний зміст предметної галузі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації передбачає: опанування знань для відновлення втрачених рухових функцій та активності людини; дотримання основних положень етики та моралі, обов'язків і прав, а також вимог щодо охорони праці та безпеки життєдіяльності; опанування законодавчої та нормативно-правової основ; сформованість професійних компетенцій та навичок ділового спілкування (зокрема й іноземними мовами) і компетентностей у царині комунікацій у професійній сфері.

Висновки. Водночас теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищих закладах галузі охорони здоров'я недостатньо розроблена як у теоретичному, так і практичному аспектах. Залишаються не дослідженими та нерозробленими концепція та модель професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної реабілітації із застосуванням здоров'язбережувальних технологій, зміст, форми і методи застосування новітніх технологій, організаційно-методичні умови їх впровадження. Цей процес відбувається під впливом цілеспрямованої діяльності, власної активності майбутнього фахівця з фізичної реабілітації та спеціальних умов. Застосування сучасних засобів здоров'язбережувальних технологій у навчанні та професійній діяльності відкриває нові можливості у розв'язанні проблем щодо особистого та професійного самовдосконалення фізичного реабілітолога.

Отже, поняття «здоров'язбережувальні технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності фахівця з фізичної реабілітації щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я населення, тому володіння здоров'язбережувальними технологіями є необхідною й обов'язковою складовою його професійної підготовки. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні й узагальненні зарубіжного досвіду щодо підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та окресленні можливостей у застосуванні кращих зарубіжних практик у системі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вітчизняних закладах вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Андрощук І. П. Основні підходи професійної підготовки майбутніх учителів технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Випуск 7 (I). 236 с.
2. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.
3. Беспалова О. Методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної терапії та ерготерапії. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. 1 (18), 2019. С. 62–66. URL: <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.62-66>
4. Бісмак О. В. Клінічна діяльність фахівців з фізичної реабілітації в Україні: проблеми та перспективи. Освітологічний дискурс. 2016. № 3. С. 163–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2016_3_16
5. Васирина М. Актуальні проблеми практичної підготовки студентів вищої школи України. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2010. № 2. С. 233–237. URL: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/ppsv/2010_2/fil.pdf

6. Великий тлумачний словник (ВТС) сучасної української мови. URL: <https://1677.slovaronline.com/149102-%D1%84%D0%B0%D1%85%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C> (дата звернення: 18.04.2024).
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
8. Вітвицька С. Аксіологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя. Креативна педагогіка. Науково-методичний журнал. 2015. № 10. С. 63–67. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/17059/1/Вітвицька%20С.pdf>
9. Волік А.О. Зміст і специфіка професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах. Педагогіка формування особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя: КПУ, Вип. 42(95), 2015. С. 530 – 536.
10. Грицай Н. Б. Основні принципи методичної підготовки майбутніх учителів біології. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. № 3 (37). С. 105–112. URI: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/2553>
11. Грищенко С. В., Грищенко О. П., Єфремова О. П. Здоров'язбереження в професійній підготовці здобувачів вищої освіти спеціальності «081 – Право». Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вип. 4 (168). Чернігів: НУЧК, 2021. С. 45–54.
12. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності: [монографія] Одеса: Видавець М. П. Черкасов, 2010. 265 с.
13. Драч І. І. Аналіз базових категорій компетентнісного підходу та їх співвідношення. Електронний журнал: Теорія та методика управління освітою. К.: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. № 10. 2013. URL: <http://umo.edu.ua/katalog/>
14. Енциклопедія освіти /головний редактор: В.Г. Кремень. Київ: Юрінком, Інтер, 2008. 1040 с.
15. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія [за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука]. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
16. Копочинська Ю. В. Теоретичні і методичні засади формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в закладах вищої освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 571 с.
17. Куса О. М. Особливості навчання студентів на практичних кафедрах : збірник тез «Актуальні питання підвищення якості освітнього процесу» науково-практичної конференції з міжнародною участю. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет», 2018. С. 41.
18. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с.
19. Лянной Ю. А. Професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах: теоретико-методичний аспект: монографія. Суми, Україна: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 566 с.
20. Лянной Ю. О. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 674 с.
21. Митчик О. Здоров'язберігальне середовище та здоров'язберігаючі технології у вищому навчальному закладі. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. праць. 2012. № 4 (20). С. 156-160.
22. Носко М., Браташ С. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк. № 1 (21), 2013. С. 116–119.
23. Носко М.О., Грищенко С.В., Носко Ю.М. Формування здорового способу життя : навчальний посібник. Київ : Видво, 2013. 268 с.
24. Отравенко О.В. Інноваційні методи навчання як основа якісної професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Open educational e-environment of modern University, special edition, 2019. С.222 – 230. URL:<https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s21>
25. Пасічник О. Діяльнісний підхід – сутність та особливості реалізації у процесі навчання студентів ВНЗ. Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті: матеріали IV Міжнар. науково-практ. онлайн-інтернет конф., м. Кропивницький, 17–21 квітня, 2017 р. Кропивницький, 2017. С. 154–156. URL: https://www.cuspu.edu.ua/images/conf-2017-04/s6/6-Пасічник_тези.pdf

26. Потапчук Т. В. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього педагога початкових класів до використання здоров'язбережувальних технологій. Інноватика у вихованні : збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 12. 2020. С. 58–65.
27. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII.URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71556-18> (дата звернення: 18.04.2024).
28. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t052961?ed=2012_09_18 (дата звернення: 18.04.2024).
29. Семиченко В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки, Педагогічний дискурс, Вип. 1.,2007. С. 119 – 127: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2007_1_28. (дата звернення: 18.04.2024).
30. Системний підхід – Вікіпедія. URI: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 22.03.2024)
31. Соколенко Л. С. Формування культури здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07. Умань, 2011. 20 с.
32. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: № 286 від 23.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.
33. Фастівець А. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вітчизняній і зарубіжній педагогіці. Педагогічні науки. 2016. Вип. 66/67. С. 77–82
34. Чепурка О. Сутність поняття «професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації» в контексті сучасної парадигми. Інноватика у вихованні: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 12. 2020. С. 285–293.